فصل‌نامه‌ی مطالعات اقتصاد انرژی/ سال دهم / شماره‌ی ۴۲/ پاییز ۱۳۹۳/ صفحات ۲۱۷-۱۸۳

درآمدی‌بر حقوق حاکم در قراردادهای خدمات انرژی

حمید رضا اصلانی

استادیار گروه حقوق خصوصی دانشگاه علم و فرهنگ hamidreza.aslani@gmail.com

فاطمه علوی[1]

کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز farahalavi77@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۶/۰۶ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۱/۰۸

چکیده

یکی از اقدامات مفید برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی در کشور، ایجاد بازار سرمایه‌گذاری در بهینه‌سازی مصرف حامل‌های انرژی از طریق راه‌اندازی صنعت شرکت‌های خدمات انرژی یا « اسکو» می‌باشد. این ویژگی می‌تواند ضمن ایجاد منافع اقتصادی در کشور زمینه‌ی مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی باشد. تحقق این امر بدون نظام حقوقی- قراردادی کارآمد، مؤثر و منسجم ممکن نیست. از آن‌جایی‌که بررسی اوصاف هر قراردادی به شناخت ماهیت آن کمک می‌کند، این مقاله با هدف پی‌بردن به ماهیت حقوقی قرارداد اسکو و این‌که اصولاً این قرارداد با چه نهاد حقوقی در نظام حقوقی ایران تطبیق دارد، ابتدا این نهاد را با برخی عقود معین در قانون مدنی و تجارت ایران مقایسه کرده است. و تلاش می‌کند که ضمن مقایسه‌ی قرارداد اسکو با برخی نهادهای حقوق داخلی و طبقه‌بندی و قراردادن آن در چارچوب مفاهیم شناخته شده به بررسی فرصت‌ها، چشم‌اندازها، چالش‌ها و خلاءهای قراردادهای مذکور بپردازد.

نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد، با وجود شباهت‌های این نهاد با عقود اجاره‌ی اشخاص، جعاله و حق‌العملکاری، افتراق آن‌ها به اندازه‌ای است که توصیف قرارداد اسکو در پرتو عقود مذکور درست نمی‌باشد و نمی‌توان آن‌ها را تحت یک رژیم حقوقی آورد و کاملاً منطبق نیستند. از این‌رو با توجه به اوصاف و عناصر وجودی قرارداد اسکو، ماهیت مناسب آن تابع ماده‌ی ۱۰و ۱۸۳ قانون مدنی یعنی اصل آزادی قراردادها، اصل صحت قراردادها و تقدم ماهیت بر عنوان انتخابی که از نظر تحلیلی و عملی آثار مفیدی را از خود بر جای گذاشته و این قرارداد را با نظام حقوقی ایران منطبق می‌کند، می‌باشد.

طبقه‌بندی JEL: R51، Q43، K12، K19، K33، K39

کلید واژه: شرکت خدمات انرژی (اسکو)، نهادهای حقوقی معین، اجاره‌ی اشخاص، جعاله و حق‌العمل کاری

۱- نویسنده‌ی مسئول

۱- مقدمه

قبل از هر گونه ارزیابی و اظهار نظری در نگاه اول می‌توان گفت که اسکو[1] (شرکت‌های خدمات انرژی) و تعریف آن بیان کننده دیدگاهی نو، بی‌سابقه و چالش برانگیز در کشور است. تعریف‌های جهانی شرکت‌های خدمات انرژی که در سطوح بین‌المللی مورد تأیید می‌باشد می‌توان به تعاریف ارائه شده توسط ESTA[2]، NAESO[3] اشاره کرد، چرا که تعریف دقیقی از فعالیت شرکت‌های خدمات انرژی ارائه می‌دهند.

هیئت وزیران بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های نفت، نیرو و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور و به استناد (تبصره)۲ ماده‌ی (۱۳۴) قانون برنامه‌ی پنجم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران، در تعریف این نهاد چنین مقرر می‌دارد: «شرکت خدمات انرژی، شرکت خدماتی و مهندسی تأیید صلاحیت شده توسط معاونت که پروژه‌های مرتبط با بهبود کارآیی انرژی را طراحی، اجرا و تأمین مالی می‌کند. این شرکت که فقط از نوع خصوصی یا تعاونی است، با تضمین حصول سطح مشخصی از کارآیی انرژی، تمام مخاطرات پروژه را برعهده می‌گیرد و مبلغ قرارداد خود را از محل صرفه‌جویی انرژی تأمین می‌کند. در این آیین‌نامه شرکت خدمات انرژی به اختصار شرکت نامیده می‌شود».

1- ESCO Energy Services Company

۲- شرکت خدمات انرژی به عنوان یک سازمان مسئول جهت تأمین و ارائه‌ی خدمات انرژی (مانند گرمایش و سرمایش) که قرارداد آن شامل سرمایه گذاری، تعمیرات و نگهداری و عرضه‌ی سایر خدمات تضمین شده می‌باشد (UK)

Energy Services and Technology Association

۳- شرکت خدمات انرژی کسب و کاری است که نصب، توسعه و تأمین مالی را برای بهبود بهره‌وری انرژی و هزینه‌های تعمیرات و نگهداری برای تجهیزات را در یک دوره‌ی زمانی ۷ تا ۲۰ ساله به عهده می‌گیرد. اسکوها به طور کلی به عنوان پیش‌برنده‌ی پروژه‌ها، ریسک مسائل فنی و عملکردی پروژه را به عهده می‌گیرند. این شرکت‌ها خدمات ذیل را انجام می‌دهند -: توسعه، طراحی و تأمین مالی برای پروژه‌های بهبود کارآیی انرژی، - نصب و نگهداری تجهیزات راندمان بالا، -اندازه‌گیری، پایش و صحه‌گذاری پروژه‌های کارآیی انرژی، پذیرش ریسک پروژه‌هایی که انجام مقداری صرفه‌جویی در آن‌ها تضمین شده است.(USA)

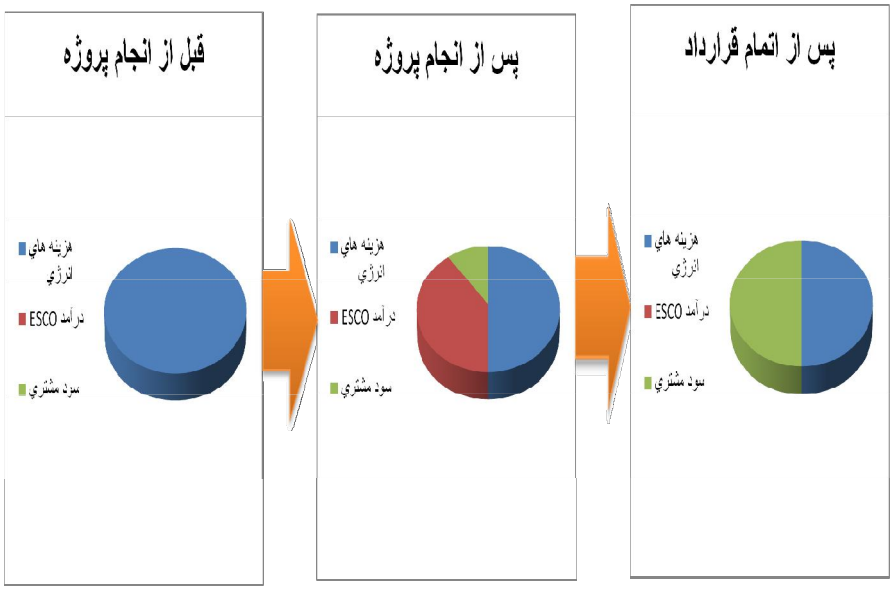

شکل ۱- اصول و کارکرد اسکو

البته طرح ایده‌ی اسکو در جهان امر تازه‌ای نیست و در کشورهای مختلف تجربیات فراوانی در ارتباط با این گونه شرکت‌ها وجود دارد. تشکیل شرکت‌های خدمات انرژی در کشورهای کانادا، سوئد و انگلستان در اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰و اوائل دهه‌ی ۱۹۸۰باز می‌گردد، البته به صورت رسمی شرکت‌های خدمات انرژی در دنیا در سال ۱۹۷۸ با تشکیل اتحادیه‌هایی کار خود را شروع کرده، گرچه این اتحادیه‌ها در آمریکا در سال ۱۹۷۳ به صورت غیر رسمی کار خود را آغاز کرده بودند. در ایران اولین حضور شرکت‌ها[1] در زمینه‌ی بهینه‌سازی انرژی در کشور به اواخر دهه‌ی ۷۰ و سال ۱۳۸۰ برمی‌گردد.

۱- سازمان‌های لازم جهت ارتقاء کارایی انرژی که در حال حاضر موجود است (وزارت نیرو، وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی، شهرداری‌ها و سازمان‌های وابسته‌ی دولتی هم‌چون سابا، شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت، نظام مهندسی و ....)

جدول ۱- پیشینه‌ی فعالیت شرکت‌های خدمات انرژی در کشورهای مختلف

سال شروع	نام کشور
۱۹۷۸	سوئد و آمریکا
۱۹۸۰	ایتالیا - بریتانیای کبیر
۱۹۸۲	کانادا
۱۹۸۶	استونی
۱۹۹۰	فیلیپین - مراکش - مجارستان - بلژیک - استرالیا - آرژانتین
۱۹۹۲	کره - برزیل
۱۹۹۴	اردن - هند
۱۹۹۵	سوئیس - اسلواکی - هلند - آلمان - چین - بلغارستان
۱۹۹۶	اوکراین - غنا - مصر - شیلی
۱۹۹۷	کنیا - ژاپن - کلمبیا
۱۹۹۸	آفریقای جنوبی - مکزیک - لیتوانی
۲۰۰۰	تونس - تایلند - فنلاند
۲۰۰۲	نپال

۲- مروری بر مطالعات انجام شده

تاکنون مطالعات فراوانی در زمینه‌ی کسب و کار شرکت‌های خدمات انرژی در جهان انجام شده است. برای مثال سام افلاکی و همکاران [1] (۲۰۱۳) به تجزیه و تحلیل فقدان یک چارچوب مدیریت داخلی (اصول مدیریت کایزن یکپارچه سازی مدیریت پروژه با عملیات، مهندسی، و استراتژی) برای اجرای پروژه‌های بهره‌وری انرژی سودآور در صنعت، پرداخته‌اند که یک پایه‌ی مهم برای عملیات پایدار است. از آن‌جایی که چین در ۵ سال گذشته به شدت دنبال کاهش مصرف انرژی کشور و بهره‌وری انرژی می‌باشد؛ بو شن [2] (۲۰۱۳) و همکاران در این مقاله به شناسایی انواع و تسهیل زمینه‌های سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند. پدرو و خاویر [3] (۲۰۱۰)، در این مقاله از بهره‌وری انرژی و حفاظت از عوامل مهم در کاهش اثرات زیست محیطی (با توجه به تغییرات آب و

1- Sam Aflaki et al
2- Bo Shen et al
3- Pedro & Xavier

هوایی) بخش انرژی، صحبت کرده‌اند. آن‌ها چنین استدلال می‌کنند که سیاست‌های خاصی که برای ترویج حفاظت از انرژی ممکن است لازم باشد، ترجیحاً در ابزار اقتصادی و یا در ارائه‌ی اطلاعات به مصرف کنندگان است. ژان[1] (۲۰۰۹)، در این مقاله درصدد بیان چالش‌های فنی و اجرایی پایش و اندازه‌گیری صرفه‌جویی انرژی تضمین شده در دو مدل اساسی قرادادهای (EPC[2] و ESC[3]) در بازار کسب و کار اسکو می‌باشد.

در مورد مطالعات داخلی باید گفت که جای خالی مقالاتی که به بررسی، تجزیه و تحلیل ارکان‌های مختلف صنعت خدمات انرژی بپردازند؛ در ادبیات این موضوع در کشور احساس می‌شود. از جمله مطالعاتی که در این زمینه در کشور انجام شده است، می‌توان به تحقیق جعفری و خدایی (۱۳۹۱) در خصوص شرکت‌های خدمات انرژی و حلقه‌های مفقود قانونی و اجرایی آن‌ها در کشور اشاره کرد. نویسندگان با بررسی موضوع مذکور نتیجه می‌گیرند که، تدوین ساز و کارهای لازم قانونی، اجرایی و فنی این شرکت‌ها در اسرع وقت جزء الزامات اساسی کشور محسوب می‌شود و می‌تواند کمک شایانی به اجرای قانون اصلاح الگوی مصرف و قانون هدفمندسازی یارانه‌ها در کشور کند.

ترابی (۱۳۹۰) و همکاران در سازمان بهره‌وری انرژی ایران (سابا)، به بررسی نقش و الزامات فعالیت شرکت‌های خدمات انرژی در افزایش بهره‌وری مصرف انرژی کشور پرداخته‌اند؛ که نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد با توجه به ساز و کارهای پیش بینی شده در قانون اصلاح الگوی مصرف، تشکیل شرکت های خدمات انرژی با تعریف و تبیین مقررات و قوانین تسهیل‌گر که در آن نقش حاکمیتی دولت، بانک‌ها و بخش خصوصی به روشنی مشخص شده باشد، به عنوان یک نقطه‌ی عطف در مسیر منطقی کردن مصرف انرژی به حساب می‌آید.

تجارب موفق در حوزه‌ی فعالیت‌های بهینه‌سازی انرژی و انرژی‌های تجدیدپذیر در شرکت‌هایی از قبیل Petrobras، bp، Shell، ExonMobil، Statoil، Total .....[4] نهادهای مختلف مرتبط با شرکت‌های خدمات انرژی مانند بانک‌ها (J.P.Morgan، HSBC، ADB.....، بیمه‌ها، انجمن‌ها (NEDO، ACEEE، JAESCO...)،

1- Jan
2- Energy Performance Contracting
3- Energy Supply Contracting
۴- منبع: ارائه مدیریت پژوهش و فناوری شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت در جلسه‌ی شورای فناوری انرژی کارآمد و تجدیدپذیر صنعت نفت-۱۳۹۱

نشان‌دهنده‌ی رشد این صنعت در جهان و جوامع بین‌المللی است که در این خصوص فعالیت یکی از شرکت‌های معتبر اروپایی به‌نام GDFsuez که در سال ۲۰۱۲ حدود ۱۴ میلیارد دلار از ۹۷ میلیارد دلار درآمد خود را از طریق ارائه‌ی خدمات انرژی کسب کرده است را می‌توان به عنوان یک نمونه‌ی بارز مطرح کرد. بررسی تجربیات توسعه شرکت‌های خدمات انرژی در دیگر کشورهای جهان که طی گزارش مفصلی توسط یکی از معتبرترین سازمان‌های اروپا به‌نام Bloomberg-eeVs[1] که حاصل بررسی حدود ۶۵۰ پاسخ دریافت شده از مشتریان طرح‌های خدمات انرژی و تأمین کنندگان در ۲۴ کشور می‌باشد، ارائه شده است.

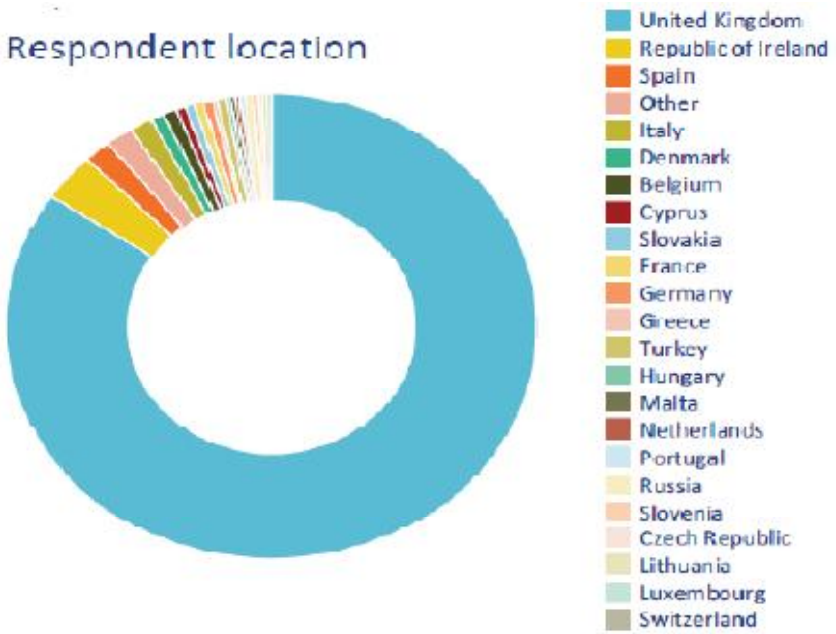

شکل ۲- بررسی گزارش Bloomberg-eeVs در محدوده اروپا
مربوط به سپتامبر ۲۰۱۲ تا آگوست ۲۰۱۳

بر اساس تجربیات شرکت خدمات انرژی حاصل از مطالعات منابع بین‌المللی و حضور در کنفرانس‌های مختلف از جمله:

1- http://www.eevs.co.uk/trends.html

- Asia ESCO Conferenc, New Dehli, 2012.
- Esco Europe 2013, Copenhangen, Denmark, 2013.
- CLEAN ENERGY EXPO & ENERGY EFFICIENCY ASIA, Bangkok, Thailand, 2013.

بیش‌تر موانع و مشکلات کسب و کار اسکوها در جهان عبارتند از:

تأمین مالی، انتقال و محدودیت‌های تکنولوژیکی، قوانین، عدم آگاهی، ریسک عدم اطمینان به کارکرد تجهیزات تکنولوژی بالا و مسائل مربوط به M&V.....

لذا با توجه به گزارشات و مطالعاتی که در خارج و داخل انجام گرفته است؛ بر این اساس نبود نمونه‌ی قرادادهای یکسان برای اسکو در داخل کشور از مهم‌ترین تنگناهای پیش‌روی شرکت‌های خدمات انرژی و کارفرمایان دولتی و خصوصی است. لذا در مقاله‌ی حاضر بر آنیم تا شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین این عقد نوخاسته و سایر عقود معین به‌ویژه عقود اجاره‌ی اشخاص، جعاله و حق‌العملکاری را که از لحاظ ساختاری شباهت‌هایی به این عقد دارند را بیان کنیم. یکی از مهم‌ترین استفاده‌های این بحث با توجه به شناختی که از این عقد داریم که بسیار مفید خواهد بود و در عالم حقوق به غایت مثمر ثمر می‌باشد، این است که اگر آن را جزو عقودی چون جعاله بدانیم اولین نتیجه حاصله جایز بودن این عقد است، در حالی که اگر بنیان جدیدی در لوای ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی بدانیم، لزوم آن را نتیجه خواهیم گرفت. که می‌دانیم در عمل آثار بسیار متفاوتی بر دو دسته عقود لازم و جایز در عالم حقوق مرتبط می‌شود که به هیچ وجه قابل مقایسه نیستند.

نهادهای دولتی، هر یک در حوزه‌ی تحت صلاحیت خود، باید در پی نیل به این هدف به بررسی و حل کردن موانع ساختاری، نهادی، قانونی و اقتصادی بپردازند تا این‌که سرمایه‌گزاران برای فعالیت در این صنعت احساس امنیت، حمایت و تضمین کنند و از حمایت‌های گوناگون قانونی و مقرراتی برخوردار باشند. در زیر به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های این عقد با عقود معین مشابه خواهیم پرداخت.

۲- مروری بر انواع قراردادهای نفتی

دستیابی به توسعه و رشد اقتصادی تنها در پرتو سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیر بنایی اقتصادی امکان‌پذیر است. طرح‌ها و پروژه‌های زیربنایی به صورت سنتی در قلمرو بخش عمومی قرار داشته و توسط دولت تأمین مالی، ساخته شده و در نهایت اجرا و مورد بهره‌برداری قرار گرفته است. بسیاری از کشورهای در حال توسعه دیگر قادر

نیستند بدون مشارکت بخش خصوصی و بدون حضور فعال طرف‌های تجاری از کشورهای صنعتی، به تقاضاهای رو به تزاید در بخش زیربنایی اقتصادی پاسخ دهند.

به طور کلی می‌توان راه‌های ورود سرمایه به پروژه را به دو دسته روش‌های استقراضی و روش‌های غیر استقراضی تقسیم‌بندی کرد.

در روش‌های استقراضی، نکته‌ی حائز اهمیت در این روش تأمین مالی این است که این نوع از روش‌ها، کم‌ترین ریسک را در بین روش‌های تأمین مالی پروژه‌ها برای وام دهنده دربرداشته و او صرف نظر از نتیجه‌ی اجرای پروژه و سود و زیان آن، تنها اقدام به ارائه‌ی وام کرده و در موعد مقرر نیز اصل وام را به همراه سود توافق شده دریافت می‌کند. در نتیجه این روش برای کشوری‌های وام گیرنده (کارفرما یا سرمایه‌پذیر) بالاترین ریسک را در برداشته و آن‌ها کم‌تر به این نوع تأمین مالی برای اجرای پروژه‌های بزرگ تمایل نشان می‌دهند. روش‌های مرسوم استقراضی که بیش‌تر مورد استفاده قرار می‌گیرند، عبارتند از: فایناس، یوزانس، همه‌ی وام‌های تضمینی خارجی، تسهیلات اعتباری و .....

روش‌های تأمین مالی غیر استقراضی روش‌هایی برای سرمایه‌گذاری هستند که در آن تأمین کننده‌ی منابع مالی (سرمایه‌گذار) با قبول ریسک ناشی از به کارگیری منابع مالی در فعالیت با طرح مورد نظر، برگشت اصل و سود منابع سرمایه‌گذاری شده را از محل عملکرد اقتصادی طرح انتظار دارد. با توجه به این‌که تأمین کننده‌ی منابع مالی، خود در اجرای پروژه مشارکت داشته و یا حتی پروژه را به صورت کامل به اجرا در خواهد آورد. مهم‌ترین روش‌های سرمایه‌گذاری غیر استقراضی شناخته شده عبارتند از: سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، BOT و شکل‌های دیگر قراردادهای بی.او.تی[۱]، قراردادهای تجارت متقابل انواع گوناگونی دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از (بیع متقابل، تهاتری ساده، بای‌بک، افست، قراردادهای تسویه‌ی تهاتری و تعویض)، EPC[۲]، EPCF[۳] و .....

۱- ساخت، تملک، بهره‌برداری و انتقال (BOOT) این عنوان معادل فارسی عبارت"Build-Own-Operate-Transfer" است. ۲- ساخت، تملک، بهره‌برداری (BOO) این عنوان معادل فارسی عبارت"Build-Own-Operate " است.

۲- مهندسی، تأمین کالا و ساخت و اجرا

۳- قراردادهای مهندسی، اجرا و ساخت با شرط تأمین مالی توسط پیمانکار Energy Performance Contracting Financial

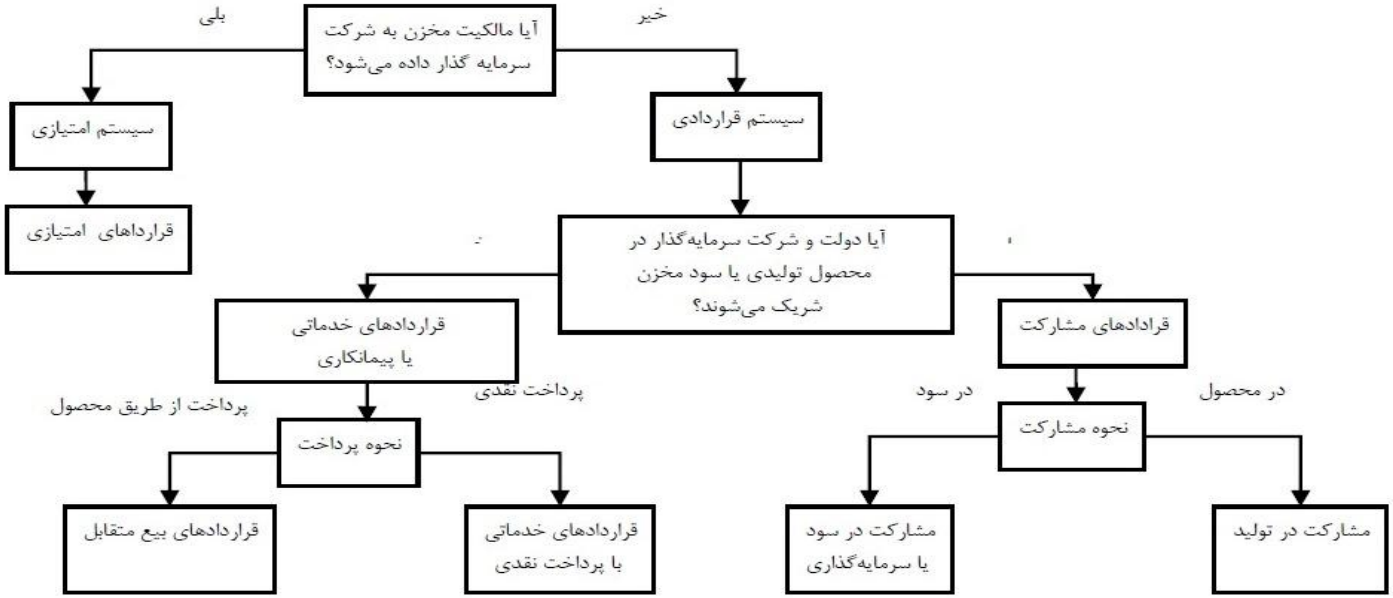

نمودار ۱- تقسیم‌بندی انواع قراردادهای نفتی

بدیهی است برای ارزیابی روش‌های تأمین مالی، روشی از اولویت بالاتری برای استفاده و به‌کارگیری برخوردار است که از سطح ریسک و هزینه‌ی سرمایه و مجموع ریسک و هزینه‌ی سرمایه‌ی کم‌تری برخوردار باشد.

به نظر می‌رسد قراردادهای طرح و ساخت به همراه تأمین مالی (EPCF) با قراردادهای اسکو که به‌طور عمده بر سه محور اساسی استوار می‌باشد؛ که عبارتند از: ۱- شرکتی که خدمات آن بر اساس قراردادهای مبتنی بر کارایی، ضمانت و اجرای طرح‌های صرفه جویی و مدیریت انرژی باشد؛ ۲- شرکتی که تمام یا قسمتی از درآمد آن از محل صرفه‌جویی های انرژی ناشی از خدمات ارائه شده در کارخانه یا مجموعه‌ی ساختمانی، قابل دسترسی باشد؛ ۳- شرکتی که بتواند هر خدمت حرفه‌ای مدیریت انرژی (مشاوره، تأمین مالی، تأمین تجهیزات، ممیزی، نصب و راه اندازی، تعمیر و نگهداری، تأیید صحت، توسعه‌ی انرژی‌های تجدیدپذیر و...) را برای مصرف کنندگان نهایی انرژی تأمین کند؛ در جهاتی شبیه هستند که به بخش‌های خصوصی امکان می‌دهد تا در پروژه‌های زیربنایی و عمومی مشارکت کند، بدون این که برای همیشه مالک طرح‌های زیربنایی شود.

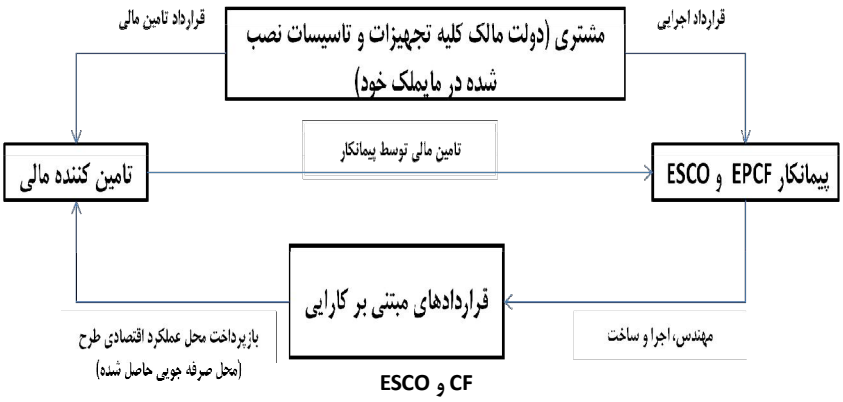

نمودار ۲- ساختار قراردادهای EP

۳- جایگاه قرارداد خدمات انرژی از دیدگاه ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی

در این بحث به بررسی عقد از منظر ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی خواهیم پرداخت. ابتدا باید معنی "معامله" را روشن کنیم. معامله به معنی خاص، یعنی قرارداد یا عقد، ولی قراردادی که در آن جنبه‌های مالی و اقتصادی عقد، منظور طرفین است. عقد را ماده‌ی

۱۸۳ قانون مدنی بدین صورت تعریف کرده است: "عقد عبارتست از این‌که یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری کنند و مورد قبول آن‌ها باشد". همین تعریف می‌تواند برای قرارداد به کار رود و صحیح هم باشد. معامله یا قراردادی که بین دو نفر اجرا می‌شود ممکن است با یکی از عقود معین نام برده شده در قانون منطبق شود. در این صورت تمامی آثار قانونی آن معامله معین بر این قرارداد خصوصی بار می‌شود. ولی تمام انواع معاملات که در جامعه‌ی ما انجام می‌گیرد در هیچ زمانی محدود به همان عقود معین شده در قانون مدنی نبوده است. برای این منظور، اصل آزادی قراردادی، در حقوق به‌وسیله‌ی ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی اعلام شده است. به‌موجب این ماده: "قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد کرده‌اند، در صورتی که خلاف صریح قانون نباشد، نافذ است". بدین معنا که، اراده‌ی شخص خود به خود محترم و دارای اثر حقوقی است، نفوذ عقد نیز نیاز به تصریح قانون‌گذار ندارد و اشخاص آزادند تا چنان‌که می‌خواهند هم پیمان شوند. پس، جز در مواردی که قانون مانعی در راه نفوذ قرارداد ایجاد کرده است، ارادهی اشخاص حاکم بر سرنوشت پیمان‌های آن‌هاست و "آزادی اراده" را باید به عنوان اصل پذیرفت.

ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی در واقع دارای دو جنبه‌ی متمایز از یکدیگر است، یک جنبه‌ی آن اینست که قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد کرده‌اند در صورتی که برخلاف قانون نباشد نافذ و معتبر است، یعنی قانون، قراردادهای خصوصی را معتبر می‌شناسد و آن‌ها را مورد حمایت قرار می‌دهد، بنابراین اگر یکی از طرفین این‌گونه قراردادها به دلیل این‌که قرارداد، عادی است از زیربار تعهداتی که بر عهده گرفته است شانه خالی کند، قاضی دادگاه به تقاضای ذی‌نفع، طرف مستنکف را محکوم و مکلف به انجام تعهداتش می‌کند و در صورتی‌که تأخیر در انجام تعهداتش موجب ورود خسارت و زیانی به ذینفع شده باشد به تقاضای ذینفع او را به پرداخت خسارت محکوم می‌کند. ماده‌ی (۲۲۱) قانون مدنی. اما جنبه‌ی دیگر ماده‌ی ۱۰ ق.م این است که اشخاص در انجام معاملات و قراردادهای خصوصی خود با رعایت شرط مندرج در این ماده، آزادند و تکلیفی ندارند که قراردادهای خصوصی خود را به صورت‌های معینی که در قانون پیش بینی شده درآورند. البته طبیعی است که قواعد عمومی ناظر به قراردادها، از جمله آن‌چه که در ماده‌ی ۱۹۰ قانون مدنی آمده است در مورد این قرارداد نیز باید رعایت شود. اما اهمیت و کثرت استعمال یک دسته از قراردادهای خصوصی همانند اسکو ما را بر آن داشت تا با توجه به اوصاف و عناصر

وجودی قرارداد اسکو، ماهیت مناسب آن را تعیین و این قرارداد را با نظام حقوقی ایـران منطبق کنیم.

خلاصه‌ی کلام این‌کـه در مـورد تطـابق عقـد اسـکو بـا مـاده‌ی ۱۰ قـانون مـدنی از آن‌جایی‌که اسکو جزء عقود معین نیست می‌توان گفت از اصل آزادی اراده و اصـل لـزوم قراردادها ماده‌ی ۲۱۹ قانون مدنی حکم به امکان انعقاد و اعتبار عقد اسـکو مـی‌دهـیم و هم‌چنین قابل ذکر است از لحاظ اصل لزوم طبق ماده‌ی ۲۱۹ (اصل لزوم) قانون مـدنی، هر چند ذات عقود تحت ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی عام بوده و معیار خاصی ندارد که بتـوان بر مبنای آن با عقد اسکو مقایسه کرد، اما مهم‌ترین نکته‌ای که ما را به سـوی آن سـوق می‌دهد لازم بودن عقود منعقده تحت لوای ماده‌ی ۱۰ قانون مـدنی اسـت کـه در بحـث عقد اسکو با توجه به ملاحظات اقتصادی و اجتماعی به شدت مهم جلوه می‌کند. کـه در عمل آثار بسیار متفاوتی بر دو دسته‌ی عقود لازم و جایز در عالم حقوق مرتبط مـی‌شـود که به هیچ وجه قابل مقایسه نیستند.

۴- مقایسه‌ی قراردادهای ارائه‌ی خدمات اسکو با اجاره‌ی اشخاص

اجاره‌ی اشخاص عبارت است از عقد اجاره‌ای که شخص نیروی کار خود را در مقابـل اخذ مزد معامله می‌کند. این عقد از این لحاظ می‌تواند برای اسـکو مـورد اسـتفاده قـرار گیرد که می‌تواند با محتوای اجاره‌ی خدمات مورد استفاده قرار گیرد.

تعریف و ارکان عقد اجاره‌ی اشخاص

با توجه به ماده‌ی ۵۱۲ که مقرر می‌دارد: «در قرارداد اجـاره‌ی اشـخاص کسـی کـه اجاره می‌کند مستاجر و کسی که مورد اجاره واقع می‌شود اجیر و مال الاجـاره‌ی اجـرت نامیده می‌شود»، ارکان عقد اجاره عبارتند از:

الف) طرفین قرارداد: ۱- اجیر ۲- مستأجر

ب) موضوع قرارداد: ۱- انجام کار ۲- پرداخت اجرت

اوصاف اجاره‌ی اشخاص

۱- اجاره‌ی اشخاص عقدی لازم است: قانون مدنی در مورد لزوم یا جواز عقـد اجـاره سکوت اختیار کرده، ولی با توجـه بـه مـاده‌ی ۲۱۹ ایـن قـانون و عمـل بـه اصـل لـزوم معاملات، اجاره‌ی عقدی لازم است.

۲- اجاره‌ی اشخاص عقدی موقت است: مطابق ماده‌ی ۵۱۴ اجاره‌ی اشخاص برای مدت معین یا انجام کار معین منعقد می‌شود.

۳- اجاره‌ی اشخاص عقدی مغابنه‌ای است: میزان اجرت و مدت زمان اجاره یا کاری که باید توسط اجیر انجام شود باید به طور تفصیلی معلوم و معین شود.

۴- اجاره‌ی اشخاص عقدی رضائی است: به صرف ایجاب و قبول عقد اجاره‌ی اشخاص واقع می‌شود و نیاز به تشریفات خاصی ندارد.

۵- اجاره‌ی اشخاص عقدی معوض است: یک طرف کار خود را عرضه می‌کند و در مقابل طرف دیگر اجرت می‌پردازد.

۶- اجاره‌ی اشخاص عقدی عهدی است: در مورد صحت و درستی این ویژگی بین حقوقدانان بحث‌های فراوانی انجام گرفته است، زیرا تعهد و التزام به عنوان اثر اصلی عقد اجاره‌ی اشخاص است.

شباهت‌های عقد اسکو با اجاره‌ی اشخاص

در ابتدا این موضوع را بررسی می‌کنیم که آیا اسکو می‌تواند از مصادیق عقد اجاره‌ی اشخاص باشد؟ و سپس نتایج این تلقی از ماهیت حقوقی اسکو را تبیین می‌کنیم.

در بادی امر چنین به‌نظر می‌رسد که ماهیت قرارداد اسکو با قرارداد اجاره‌ی اشخاص یکی است، هر دو عقد هستند. به‌گونه‌ای که بند ۵ ماده‌ی ۱ دستورالعمل اصلاح الگوی مصرف انرژی قرارداد خدمات انرژی را تعریف می‌کند: « قراردادی[1] که بین کارفرما و شرکت منعقد می‌شود و براساس آن، شرکت انجام صرفه‌جویی در مصرف انرژی با حفظ و عدم کاهش بهره‌مندی قبلی را در قبال کارفرما به عهده می‌گیرد.»

هر دوی این عقود، از عقود معوض می‌باشند و در هر کدام از آن‌ها دو تعهد متقابل وجود دارد و هر تعهد عوض تعهد دیگر است. در اجاره‌ی اشخاص اجیر کار می‌کند و مستاجر اجرت می‌پردازد، در اسکو شرکت ارائه‌ی راهکارهای خاص برای کنترل مصرف انرژی می‌دهد و کارفرما مبلغی از وجوه صرفه‌جویی شده ناشی از قرارداد را که محاسبه خواهد شد در وجه شرکت پرداخت خواهد کرد.

۱- به نظر دکتر کاتوزیان دو واژه‌ی عقد و قرارداد به یک معنا زیرا در متن ماده‌ی ۳۴۴ و ۵۲۱ در آن واحد در یک‌جا هم از کلمه‌ی عقد و هم از کلمه‌ی قرارداد استفاده شده است. به‌نظر ایشان دو واژه‌ی معامله و عقود مالی با یکدیگر یکی هستند. معامله یعنی عقدی که اثر مالی دارد مانند بیع.

هر دو قرارداد در زمره‌ی عقود امانی قرار دارند. ید اجیر نسبت به مال مستاجر امانی است. ید شرکت نسبت به عین موضوع، یدی است امانی (ماده‌ی ۴۸ و ۵۰ و ۵۲ ق. م)، مگر این‌که نسبت به آن تعدی و تفریط کند در آن صورت ضامن است و مسئول هر عیب و نقص است حتی اگر این عیب و نقص ناشی از عمل خود منتفع نیز نباشد[۱].

اجاره‌ی اشخاص عقدی لازم است (با توجه به سکوت قانون و رجوع به اصل لزوم قراردادها).

قرارداد اسکو عقدی است لازم،اصل لزوم قراردادها در ماده‌ی ۲۱۹ ق.م آمده است: «عقودی که بر طبق قانون واقع شده باشد بین متعاملین و قائم مقام آن‌ها لازم الاتباع است، مگر این‌که به رضای طرفین اقاله (تفاسخ)[۲]، یا به علت قانونی فسخ شود».

در قرارداد اجاره‌ی اشخاص، خادم یا کارگر نمی‌تواند اجیر شود مگر برای مدت معین یا برای انجام امر معین، از سوی مقابل در عقد اسکو، شرکت متعهد است حداکثر ظرف مدت قرارداد مطابق برنامه‌ی زمانی پیش بینی شده تعهدات خود را به‌طور کامل و به نحو مطلوب انجام دهد. هر دو این عقود، از عقود موقت هستند مطابق ماده‌ی ۵۱۴ اجاره‌ی اشخاص برای مدت معین یا انجام کار معینی منعقد می‌شود.

عملیات هم باید مشخص و معلوم باشد. در اجاره‌ی اشخاص اجیر همیشه مشخص است هم‌چنین در عقد اسکو طرفین باید مشخص باشند. در عقد اجاره‌ی اشخاص اجرت باید معلوم باشد و همین‌طور در عقد اسکو مبلغ قرارداد (وجوه صرفه‌جویی شده) باید معلوم باشد.

هر دوی این عقود، از عقود عهدی هستند. موضوع هر دو قرارداد انجام کار و پرداخت دستمزد است، زیرا تعهد و التزام به عنوان اثر اصلی عقد اجاره‌ی اشخاص است.

۱- مطابق بندهای ۱۵-۷ نمونه قراردادهای خدمات انرژیESCO: شرکت بایستی به قانون داخلی در مجموعه‌ی مشتری احترام گذاشته و آن را به‌صورت کامل اجرا کند. ۱۵-۸) در صورتی‌که اجرای راهکارهای صرفه‌جویی که تحت نظارت شرکت انجام گرفته است، سبب بروز خسارت و آسیب به مجموعه شود، وظیفه‌ی جبران خسارت بر عهده‌ی شرکت است. ۱۵-۹) در صورت ایراد آسیب از سوی پرسنل شرکت به مجموعه مشتری که ممکن است سهوی یا عمدی باشد، شرکت موظف است خسارت وارده را کاملا جبران کند. ۱۵-۱۳) شرکت متعهد است از تحمیل هر نوع جریمه، مجازات و پیامدهای عدم تطابق یا تخلفی از قوانین، دستورالعمل‌ها، نظام‌نامه‌ها و مقررات مربوط به خدمات ذکر شده در قرارداد، به مشتری جلوگیری کند..

۲- مطابق بند۱۸ -۶ نمونه قراردادهای خدمات انرژی ESCO: طرفین ممکن است بدون این‌که قصور یا تخلفی روی داده باشد با توافق کتبی قرارداد حاضر را خاتمه دهند . در این صورت هزینه‌ها طبق توافق طرفین پرداخت خواهد شد.

در اسکو شرکت، راهکارهای خاص برای کنترل مصرف انرژی ارائه می‌دهد و کارفرما مبلغی از وجوه صرفه‌جویی شده‌ی ناشی از قرارداد را که محاسبه می‌شود در وجه شرکت پرداخت خواهد کرد.[۱]

عقد اصولاً با تراضی واقع می‌شود و تشریفات خاص نیاز ندارد و دو طرف آن ناگزیر از به‌کار بردن واژه‌های معین نیستند. البته در عقد اسکو اگر یکی از طرفین قرارداد شرکت دولتی باشد عقد با انجام تشریفات مناقصات می‌باشد[۲].

هر دو این عقود، از عقود مغابنه‌ای هستند، زیرا میزان اجرت و مدت زمان اجاره یا کاری که باید توسط اجیر انجام شود باید به طور تفصیلی معلوم و معین شود.

تفاوت‌های عقد اسکو با اجاره‌ی اشخاص

قانون‌گذار در قانون عنوان معینی را برای عقد اسکو پیش‌بینی نکرده و شرایط و آثار خاصی را برای آن‌ها مقرر نکرده است، در حالی‌که اجاره‌ی اشخاص در قانون مدنی در زمره‌ی عقود معین آورده شده است.

مستاجر نتیجه‌ی مورد نظر را در قرارداد برای اجیر ترسیم می‌کند و او را در مسیر رسیدن به نتیجه‌ی مطلوب آزاد می‌گذارد و اجیر در انجام کار خود دارای استقلال می‌باشد برای استفاده از تخصص اجیر و آن‌ها نمایندگی غیر مستقیم دارند اصولاً در عقد اسکو به این صورت نیست[۳].

۱- مطابق بند ۸-۱ نمونه قراردادهای خدمات انرژی ESCO: مشتری متعهد شد که هم‌زمان با امضاء قرارداد، تضمینی بابت انجام ممیزی انرژی معادل — ریال به عنوان تضمین حسن انجام تعهدات و وجه التزام به صورت ——— به شرکت تسلیم کند. در صورت عدم پذیرش یکی از بسته‌های پیشنهادی با وجود اقتصادی بودن پروژه و یا نقض و عدم اجرای تعهدات و یا عدم ادامه‌ی قرارداد توسط کارفرما، شرکت مجاز است ضمانت نامه‌ی فوق را ضبط و نقد کند.

۲- ر.ک به دستور العمل اصلاح الگوی مصرف انرژی ماده‌ی ۶: انتخاب شرکت برنده در مناقصه، براساس مناسب‌ترین نسبت ارزش حال بازپرداخت پیشنهادی به ارزش حال هزینه‌های انرژی صرفه‌جویی شده انجام می‌گیرد.

۳- مطابق بند ماده‌ی ۲ نمونه قراردادهای خدمات انرژی ESCO: موضوع قرارداد عبارت است از، مجموعه‌ی اقدامات و خدمات منجر به کاهش مصرف حامل انرژی و آب و به تبع آن کاهش هزینه‌ی انرژی و آب توسط شرکت . این مجموعه‌ی فعالیت‌ها شامل مواردی از قبیل ممیزی، طراحی، سرمایه‌گذاری، خرید دانش فنی، مواد و تجهیزات، مدیریت، اجرای بسته توافقی، راهبری، نگهداری و تعمیرات مربوطه در دوره‌ی باز پرداخت، پایش روند کاهش مصرف حامل‌های انرژی و آب و آموزش پرسنل مرتبط کارفرما راساً یا از طریق پیمانکاران جزء می‌باشد. ۱۵-۶ هریک از کارفرما و شرکت دارای استقلال و شخصیت حقوقی مستقل بوده و قرارداد حاضر به هیچ وجه رابطه‌ی استخدامی بین آن‌ها ایجاد نمی‌کند.

در قرارداد اجاره‌ی اشخاص، اجیر پیش از پایان کار حق مطالبه‌ی اجرت از مستأجر ندارد، مگر در ضمن عقد اجاره در این مورد توافقی کرده باشند[۱]. در اجاره‌ی اشخاص، پیش از پایان کار نمی‌توان گفت منفعت موضوع عقد اجاره به مستأجر تسلیم شده است. به هر حال اجیر پس از انجام دادن کار (تسلیم منفعت) می‌تواند درخواست اجرت کند[۲]. در مواردی که مستأجر از اجیر نتیجه‌ی کار را می‌خواهد کافی نیست که اجیر ثابت کند که تلاش لازم را برای به دست آوردن نتیجه انجام داده است، بلکه باید آن نتیجه را به‌دست آورد تا مستحق گرفتن اجرت باشد. مثلا اگر شخصی (مستاجر) معماری را اجیر کرده تا ساختمانی را بسازد، این تعهد زمانی انجام می‌شود که ساختمان ساخته شود. البته در جایی که تعهد اجیر تعهد به وسیله، یعنی تعهد شخص به انجام کوشش‌های متعارف و مراقبت‌های متداول بدون این که در مورد نتیجه‌ی کار تعهدی داده باشد است، به‌دست آوردن نتیجه‌ی کار ضرورتی ندارد. در نتیجه عقد اجاره‌ی اشخاص اصولاً عهدی و تعهد به وسیله است.

با توجه به آن‌چه گذشت، دیدیم که در اجاره‌ی اشخاص، هر زمان کسی بخواهد خدمتی را برای دیگری انجام دهد و در مقابل اجرت بگیرد، موضوع این توافق باید به وسیله‌ی تعیین مدت و چگونگی کاری که باید انجام شود، معین باشد؛ ولی تعیین مدت و چگونگی کاری که باید انجام شود همیشه امکان‌پذیر نیست. همیشه نمی‌توان انتظار داشت که دست مزد در مقابل کار معین پرداخت شود. تفاوت اصلی آن‌ها در این است که در اسکو کارفرما تنها به نتیجه‌ی مورد نظر توجه دارد و در برابر آن سهم شرکت بهینه‌سازی را از محل درآمد صرفه‌جویی‌های عاید شده می‌پردازد و چگونگی رسیدن به نتیجه در التزام او به بازپرداخت کل هزینه‌های اسکو تأثیری ندارد اما در عقد اجاره‌ی اشخاص عکس این قضیه صادق است، یعنی می‌توان گفت اسکو اصولاً تعهد به نتیجه و اجاره‌ی اشخاص اصولاً تعهد به وسیله است.

۱- مطابق بند ۶-۲ نمونه قراردادهای خدمات انرژی مبتنی بر کارائی: «مبلغ نهایی قرارداد، که براساس سهم شرکت از درصد نهایی کاهش مصرف انرژی محاسبه می‌شود، پس از اتمام عملیات ممیزی و توافق در یکی از بسته های پیشنهادی تعیین و طی الحاقیه‌ای به قرارداد حاضر منضم خواهد شد . مبلغ نهایی در قبال انجام خدمات مندرج در موضوع این قرارداد، مبلغی از وجوه صرفه‌جویی شده ناشی از اجرای بسته‌ی توافقی است که با ارائه‌ی صورتحساب و گزارش کارهای انجام شده پس از اعمال کسور قانونی طبق شرایط ذیل توسط کارفرما در وجه شرکت پرداخت خواهد شد .»

۲- مطابق بند ۷-۱ نمونه قراردادهای خدمات انرژی ESCO: شرکت پس از شروع دوره‌ی اجرا در هر مرحله از قرارداد، به محض ایجاد صرفه جویی نرژی و تأیید آن توسط مشاور، صورت‌حساب خود را دوره های دو ماهه تهیه و به کارفرما ارائه می‌کند.

۵- مقایسه‌ی قراردادهای ارائه‌ی خدمات اسکو با جعاله

در خصوص استفاده از جعاله در قراردادهای امروزی، می‌توان گفت امروزه از این عقد استفاده‌های بسیاری می‌شود و بیش‌تر نظیر آن را در مـواردی ماننـد زمـانی کـه دو نفـر می‌خواهند کار معینی را انجام دهند و در مقابل کار و وظیفه‌ای که انجام می‌شود مبلغی را دریافت کنند مورد استفاده قرار می‌گیرد. به همـین دلیـل در ادامـه بـا بیـان ماهیـت حقوقی جعاله، این عقد تحلیل و اوصاف آن شناسایی شده تا معین شـود کـه آیـا اصـولاً توصیف اسکو در پرتو عقد جعاله صحیح می‌باشد؟

تعریف و ارکان قرارداد جعاله

در ماده‌ی ۵۶۲ قانون مدنی آمده است: (در جعاله ملتزم را جاعل و طـرف را عامـل و اجرت را جعل می‌گویند) بدین ترتیب ارکان جعاله عبارتند از: الف) طـرفین قـرارداد: ۱- جاعل ۲- عامل ب) موضوع قرارداد: ۱- انجام عمل ۲- جعل

اوصاف قرارداد جعاله

۱- جعاله عقدی جایز است: عقد جعاله قبل از اتمام عمل به اراده‌ی هر یک از طـرفین و هم‌چنین به فوت حجر یکی از طرفین منحل می‌شـود. و اثـر آن سـفارش کـار و ایجاد التزام برای شخص و بحث اذنی وجود ندارد.

۲- جعالـه عقـدی مسـامحه‌ای اسـت، بنـابراین موضـوع آن (اعـم از عمـل و جعـل) و هم‌چنین عامل لازم نیست به طور تفضیلی معلوم و معین باشد، بلکه علـم اجمـالی به آن‌ها کفایت می‌کند.

۳- جعاله عقدی رضایی است: معمولا با ایجاب از طرف جاعل و قبول از طـرف عامـل، بدون تشریفات خاصی به وجود می‌آید.

۴- جعاله عقدی معوض است: عوضین آن از یک‌سو عمل مورد جعاله و از سـوی دیگـر اجرت (جعل) می‌باشد.

۵- جعاله عقدی عهدی است: پس از وقوع و انجام عمل مورد جعاله (تعهد) اسـت کـه جاعل ملتزم به پرداخت جعل مـی‌شـود و بـرخلاف عقـود تملیکـی عامـل از ابتـدا مستحق دریافت اجرت نیست.

شباهت‌های عقد اسکو با عقد جعاله

شاید چنین به‌نظر برسد که، ماهیت قرارداد اسکو با قرارداد جعاله یکی است. هر دو عقد هستند. نظر به این‌که جعاله عقدی جایز است. هم‌چنین قرارداد اسکو عقدی لازم است.

در اسکو کارفرما نیازمند دریافت خدمات مهندسی، مدیریتی و مالی به منظور کاهش میزان مصرف انرژی در مجموعه‌ی دارایی‌ها و فعالیت‌های خود می‌باشد. شرکت اعلام می‌کند مهارت، دانش، توانائی، تجهیزات، منابع مالی سرمایه‌گذاری و نیروی متخصص مورد نیاز برای شناسایی و اجرای راهکارهای لازم در خصوص کاهش مصرف انرژی را دارا می‌باشد (عقد اصولاً رضایی). شرکت موظف به انجام کامل موضوع قرارداد و تعهدات (عقدی عهدی است) مندرج در شرح کار قرارداد، منطبق با اصول فنی و مهندسی و مطابق با استانداردهای تخصصی و حرفه‌ای مورد قبول کارفرما می‌باشد.

کارفرما در مقابل اجرای کامل، مناسب و به موقع پروژه توسط شرکت مطابق اسناد و مدارک قرارداد مبلغ قرارداد، را به شرکت پس از تأیید مشاور کارفرما، توسط و تنها از منبع صرفه‌جویی‌های انرژی و یا آب تضمین شده و در چارچوب قرارداد پرداخت خواهد کرد. (عقدی معوض است).

هرگاه در جعاله عمل دارای اجزاء گوناگون بوده، در صورتی که عمل تجزیه‌پذیر باشد، و در حین عمل عامل یا جاعل عقد را فسخ کنند یا فوت کنند چون هر یک از اجزاء عمل مقصود بالاصاله جاعل بوده[1] پس باید به همان میزان به عامل جعل پرداخت

۱- مطابق بند ۱-۲ نمونه قراردادهای خدمات انرژی: «پذیرش گزارش مدیریت انرژی جامع (CEMP) گزارش مدیریت انرژی جامع بایستی توسط مشتری و در یک مدت زمان حداکثر یک‌ماهه بررسی شده و مشتری موظف است نظر قبولی، رد و یا اصلاحی خود را اعلام کند. در صورتی که در نهایت و پس از انجام اصلاحات لازم طرفین به توافق نرسیده باشند و مشتری گزارش را تأیید نکند، قرارداد خاتمه خواهد یافت .در این حالت در صورتی‌که عدم توافق طرفین به واسطه‌ی مسایل فنی باشد مشتری هزینه‌ایی بابت ممیزی انرژی جامع به شرکت پرداخت نخواهد کرد، در غیر این‌صورت مشتری موظف است هزینه‌ها را به شرکت پرداخت کند. هزینه‌ها بایستی در برآورد اولیه از سوی شرکت به مشتری اطلاع داده شود. البته این هزینه بایستی کم‌تر از ۵۰٪ سود صرفه‌جویی سالیانه‌ی ناشی از اجرای راهکارهای صرفه‌جویی اقتصادی ذکر شده در گزارش باشد. نظر شرکت بازرسی (شرکت بهینه سازی مصرف سوخت) ملاک عمل خواهد بود. ۱۸-۴ در صورتی که پس از ارائه‌ی بسته‌های پیشنهادی، کارفرما تمایل به اجرای طرح و یا ادامه‌ی همکاری ندشته باشد، کارفرما مکلف به پرداخت ---- ریال به عنوان جبران خسارات وارده و هم چنین وجه التزام اجرای قرارداد می‌باشد و در صورت استنکاف کارفرما، شرکت می‌تواند بنا به صلاح دید خود ضمانتنامه‌ی مندرج دربند ۸-۱ قرارداد حاضر را ضبط و نقد کند.»

شود (اجرت المسمی)، ولی در قسمت تجزیه‌ناپذیر، از آن‌جایی‌که جعاله تعهدی جایز است مادامی‌که عمل به اتمام نرسیده باشد هر یک از طرفین می‌توانند رجوع کنند، ولی اگر جاعل قبل از انجام عمل خود جعاله را فسخ کند[1]، بنا بر قاعده‌ی اقدام، مستحق هیچ اجرتی نیست.

تفاوت‌های عقد اسکو با عقد جعاله

در نقطه‌ی مقابل ملاحظه می‌شود که قانون‌گذار در قانون عنوان معینی را برای عقد اسکو پیش‌بینی نکرده و شرایط و آثار خاصی را برای آن‌ها مقرر نکرده است. در حالی‌که جعاله در قانون مدنی در زمره‌ی عقود معین آورده شده است.

جعاله از زمان انعقاد، مادامی که عمل به اتمام نرسیده جایز است و هریک از طرفین می‌توانند رجوع کنند. ولیکن قرارداد اسکو عقدی است لازم، بر اساس اصل لزوم قراردادها موضوع ماده‌ی ۲۱۹ ق.م.

معلوم بودن مجموعه‌ی اقدامات و فعالیت‌ها از شرایط اساسی قراردادهای اسکو است و اصولاً جزء عقود مغابنه‌ای است، در حالی‌که قرارداد جعاله از عقود مسامحه‌ای است (مگر جعاله‌ی خاص) و علم اجمالی طرفین به عوضین کافی است و از سوی دیگر طرف مقابل جاعل هم اصولاً می‌تواند نامعین باشد.

در قرارداد اسکو شرکت برای مدت معین یا برای انجام فعالیت‌ها و اقداماتی به خدمت گرفته می‌شود، از سوی مقابل در عقد جعاله نه تنها ذکر مدت ضرورت ندارد، بلکه ممکن است عمل هم مردد و کیفیات آن نامعلوم باشد.

اما مهم‌ترین نکته‌ای که ما را به سوی آن سوق می‌دهد لازم بودن عقود منعقده تحت لوای ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی است که در بحث عقد اسکو با توجه به ملاحظات اقتصادی و اجتماعی به شدت مهم جلوه می‌کند. و با توجه به این‌که عقد جعاله جایز است، آثار بسیار متفاوتی بر دو دسته عقود لازم و جایز در عالم حقوق مرتبط می‌شود که به هیچ وجه قابل مقایسه نیستند.

۱- مطابق بند ۱۸-۵ نمونه قراردادهای خدمات انرژی: «در صورتی که بنا به تشخیص شرکت، قابلیت صرفه‌جویی وجود نداشته و یا نصب تجهیزات با توجه به نرخ اندک کاهش مصرف انرژی، صرفه اقتصادی نداشته باشد. کارفرما مکلف به پرداخت هیچ هزینه‌ای نمی‌باشد؛ ولی در صورت درخواست کارفرما مبنی برارائه‌ی گزارش ممیزی جامع، گزارش ممیزی جامع پس از پرداخت هزینه‌ی ممیزی در اختیار وی قرار می‌گیرد. در این صورت قرارداد حاضر فسخ شده تلقی می‌شود.»

۶- مقایسه‌ی قراردادهای ارائه خدمات اسکو با حق العمل‌کاری

در این‌جا قصد بر آن است با توجه به اوصاف و عناصر وجودی حق العمل‌کاری، ماهیت آن مشخص شده و با توجه به تفاوت‌ها و شباهت‌های که میان این دو عقد (حق العملکاری و عقد اسکو) وجود دارد، معین شود آیا توصیف این نهاد در پرتو عقد حق العملکاری صحیح می‌باشد؟ یا خیر؟

تعریف و ارکان عقد حق‌العمل‌کاری

طبق ماده‌ی ۳۵۷ قانون تجارت: «حق‌العمل‌کار کسی است که به اسم خود ولی به حساب دیگری (آمر) معاملاتی کرده و در مقابل حق‌العملی دریافت می‌دارد.[۱] ماده‌ی ۳۵۷ قانون تجارت حق‌العمل‌کاری را بدین گونه تعریف کرده است: «حق‌العمل کار کسی است که به اسم خود ولی به حساب دیگری (آمر) معاملاتی کرده و در مقابل حق‌العملی دریافت می‌دارد»، ارکان عقد حق‌العمل‌کار عبارتند از:

الف) طرفین قرارداد: ۱- حق‌العمل کار ۲- آمر ۳- ثالث ب) موضوع قرارداد: ۱- انجام کار ۲- حق العمل

اوصاف حق‌العمل کاری

۱- حق‌العملکاری عقدی لازم است: هر چند قرارداد حق‌العملکاری به ظاهر عقدی جایز است، ولی برخی معتقدند که به دلیل فقدان تصریح قانونی محکوم به لزوم است[۲].

۲- حق‌العملکاری عقدی مغابنه‌ای است: طرفین این قرارداد نیز در پی کسب سود و داد و ستد هستند.[۳]

۳- عقدی رضائی است: به صرف ایجاب و قبول عقد حق‌العمل کاری واقع می‌شود و نیاز به تشریفات خاصی ندارد.

۱- حق‌العمل‌کاری نوعی وکالت در امور تجاری است، اما اگرحق العمل کار به نام خود انجام دهد، عنوان وکالت بر او اطلاق نمی‌شود، ولی می‌توان آن را مصداق نیابت دانست، زیرا نیابت مفهومی عام‌تر و وسیع‌تر از وکالت دارد. (ماده‌ی ۳۵۷ قانون تجارت).

۲- اسکینی، ربیعا، بهنام‌فرید، دل‌افروز، ساختار و ماهیت حقوقی حق‌العملکاری به نقل از مجله‌ی حقوقی دادگستری (علمی و پژوهشی)، سال ۷۵، شماره‌ی ۷۳ ، بهار ۱۳۹۰، صفحات ۱۷۳-۲۰۰.

۳- به نظر برخی از حقوق‌دانان، حق‌العملکاری عقدی مغابنه‌ای است (اسکینی، ربیعا، بهنام فرید، دل‌افروز، سال۱۳۷۵، ص۱۸۱).

۴- حق‌العملکاری عقدی معوض است: انجام معامله توسط حق العمل‌کار به نام خود و به حساب آمر و نیز پرداخت حق‌العمل به حق العمل‌کار از سوی آمر.

۵- حق‌العملکاری عقدی عهدی است: یکی از آثار مهم این نهاد، متعهد شدن حق العمل‌کار در برابر شخص ثالث است.

شباهت‌های عقد اسکو با حق‌العمل کاری

در بادی امر چنین به‌نظر می‌رسد که، ماهیت قرارداد اسکو با حق‌العمل‌کاری یکی است، هر دو عقد هستند. نظر به این‌که حق‌العمل‌کاری عقدی لازم است (با توجه به سکوت قانون و رجوع به اصل لزوم قراردادها). هم‌چنین با توجه به اصل لزوم قراردادها در ماده‌ی ۲۱۹ ق.م قرارداد اسکو عقدی لازم است.

در اسکو کارفرما نیازمند دریافت خدمات مهندسی، مدیریتی و مالی به منظور کاهش میزان مصرف انرژی در مجموعه‌ی دارایی‌ها و فعالیت‌های خود می‌باشد. شرکت اعلام می‌کند مهارت، دانش، توانائی، تجهیزات، منابع مالی سرمایه‌گذاری و نیروی متخصص مورد نیاز برای شناسایی و اجرای راهکارهای لازم را در خصوص کاهش مصرف انرژی دارا می‌باشد (عقود رضایی). از نظر دسته‌بندی‌هایی که در قواعد عمومی قراردادها معمول است می‌توان اسکو را یک عقد عهدی دانست؛ شرکت موظف به انجام کامل موضوع قرارداد و تعهدات (عقود عهدی) مندرج در شرح کار قرارداد، منطبق با اصول فنی و مهندسی و مطابق با استانداردهای تخصصی و حرفه‌ای مورد قبول کارفرما می‌باشد.

هر دو قرارداد در زمره‌ی عقود امانی قراردارند. حق العمل‌کار باید منتهای کوشش و مراقبت را برای حفظ مال‌التجاره و حفظ حقوق احتمالی آمر به عمل آورد و هم‌چنین ید شرکت بهینه‌سازی نسبت به عین موضوع، یدی است امانی، مگر این‌که نسبت به آن تعدی و تفریط کند در آن صورت ضامن است و مسئول هر عیب و نقص می‌باشد، حتی اگر این عیب و نقص ناشی از عمل خود منتفع نیز نباشد.

شرکت متعهد است تهیه و تأمین تجهیزات و یا نصب و اجرای آن بخش از پروژه را که اسناد طراحی و مهندسی مربوط به آن بخش توسط کارفرما به صورت کتبی تأیید نشده است را آغاز نکند. مطابق ماده‌ی ۳۵۹ قانون تجارت: «حق العمل‌کار باید آمر را از جریان اقدامات خود مستحضر داشته و به‌خصوص در صورت انجام مأموریت این نکته را

به فوریت به او اطلاع دهد.» این موضوع در حق العمل‌کاری اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد، زیرا قیمت اجناس همیشه ثابت نیست و ممکن است ترقی و تنزل کند.

مستقل از هر شرط صریحی در قرارداد اسکو، شرکت در مقابل کارفرما به ازای هر پی‌آمد ناشی از تأخیر، ضعف عملکرد، نقص قرارداد و قصور انجام شده متعهد و مسئول است. در مقابل در قرارداد حق‌العمل‌کار، ماده‌ی ۳۶۶ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «اگر حق‌العمل‌کار بدون رضایت آمر مالی را به نسیه بفروشد یا پیش قسطی دهد، ضررهای ناشی از آن متوجه خود او خواهد بود، معذالک اگر فروش به نسیه داخل عرف تجارتی محل باشد، حق‌العمل‌کار ماذون به آن محسوب می‌شود، مگر در صورت دستور مخالف آمر.»

قرارداد حق‌العمل‌کاری، برای مدت معین یا برای انجام امر معین، از سوی مقابل در عقد اسکو نه تنها ذکر مدت ضرورت دارد، بلکه عملیات اجرایی هم باید مشخص و معلوم باشد.

در اسکو، کارفرما تنها به نتیجه‌ی مورد نظر توجه دارد (صرفه‌جویی تضمیین شده) و در برابر آن سهم شرکت را از صرفه‌جویی‌های عاید شده می‌پردازد و چگونگی رسیدن به نتیجه در التزام او به پرداخت کل هزینه‌های شرکت تأثیری ندارد و در عقد حق العملکاری ماده‌ی ۳۶۹ ق.ت وقتی حق العملکار مستحق حق‌العمل می‌شود که معامله اجراء شده و یا عدم اجرای آن مستند به فعل آمر باشد نسبت به اموری که در نتیجه‌ی علل دیگری انجام پذیر نشده حق العمل‌کار برای اقدامات خود فقط مستحق اجرتی خواهد بود که عرف و عادت محل معین می‌کند.

تفاوت‌های عقد اسکو با حق‌العمل کاری

در نقطه‌ی مقابل ملاحظه می‌شود که قانون‌گذار در قانون عنوان معینی را برای عقد اسکو پیش بینی نکرده و شرایط و آثار خاصی را برای آن‌ها مقرر نکرده، در حالی‌که حق‌العمل‌کاری در قانون تجارت در زمره‌ی عقود معین آورده شده است.

در قرارداد حق‌العمل‌کاری، حق‌العمل‌کار معامله را به حساب آمر انجام می‌دهد، بنابراین تمامی نفع و ضرری که از معامله حاصل می‌شود، متعلق به آمر است، در حالی‌که کارفرما و شرکت بهینه‌سازی تمایل خود را جهت تشریک مساعی در به‌کارگیری توانمندی‌های طرفین با هدف سودآوری پس از اجرای راهکارهای منجر به کاهش مصرف انرژی در مجموعه‌ی دارایی‌ها و فعالیت‌های مشتری اعلام می‌کنند،

سپس مبلغی از وجوه صرفه‌جویی شده‌ی مورد توافق در قرارداد توسط کارفرما در وجه شرکت پرداخت خواهد شد.

در قرارداد حق‌العمل‌کار، طبق ماده‌ی ۳۶۰ قانون تجارت: «حق‌العمل‌کار مکلف به بیمه کردن اموالی که موضوع معامله است نمی‌باشد، مگر این‌که آمر دستور داده باشد.» ولی در قرارداد اسکو ریسک ضرر و زیان قرارداد تا زمان تحویل نهایی کل موضوع قرارداد با احتساب دوره‌ی تضمین صرفه‌جویی و عملکرد پروژه به عهده و هزینه‌ی شرکت بوده، اعم از استفاده از بیمه‌نامه‌های مسئولیت جهت جبران خسارت و ضرر و زیان تأسیسات و دستگاه‌ها و ابنیه‌ی کارفرما، ریسک تمام خطر تجهیزات و لوازم شرکت و سایر بیمه‌نامه‌های مورد نیاز که شرکت تأمین کرده است.

قانون تجارت هیچ گونه شرطی برای مبادرت به حق‌العمل‌کاری در نظر نگرفته و هر کسی که اهلیت تاجر بودن را دارا باشد، می‌تواند به حق‌العمل‌کاری مبادرت ورزد، ولی در آئین‌نامه‌ی فعالیت اسکو، انتخاب شرکت برنده در مناقصه، براساس مناسب‌ترین نسبت ارزش حال بازپرداخت پیشنهادی به ارزش حال هزینه‌های انرژی صرفه‌جویی شده انجام می‌گیرد. (ماده‌ی ۶ دستور العمل ابلاغی هیأت وزیران)

در ماده‌ی ۳۶۵ قانون تجارت، حق‌العمل‌کار معامله را به حساب آمر انجام می‌دهد، بنابراین تمامی نفع و ضرری که از معامله حاصل می‌شود، متعلق به آمر(منظور کردن منافع معامله در حق آمر) است، اما در اسکو شرکت، راهکارهای خاص برای کنترل مصرف انرژی ارائه و اجرا می‌کند و کارفرما مبلغی از وجوه صرفه‌جویی شده‌ی ناشی از قرارداد را که محاسبه خواهد شد در وجه شرکت پرداخت خواهد کرد. (ماده‌ی ۵ دستورالعمل ابلاغی هیأت وزیران) و شرکت حاصل معامله را در اختیار کارفرما (مشتری) قرار نمی‌دهد.

با توجه به آن‌چه گذشت، در هر دو عقد دیدیم که هر زمان کسی بخواهد خدمتی را برای دیگری انجام دهد و در مقابل اجرت بگیرد، موضوع این توافق باید به وسیله‌ی تعیین مدت و چگونگی کاری که باید انجام شود، معین باشد. همیشه نمی‌توان انتظار داشت که دست‌مزد در مقابل کار معین پرداخت شود. باید به نوع تعهدی که طرفین قرارداد بر عهده گرفته‌اند و مقصود آنان از ایجاد قرارداد و تطبیق آن با شرایط خاص هر یک از این عقود، قرارداد مذکور را تابع احکام یکی از آن‌ها قرار داد.

۷- تحلیل حقوقی قراردادهای ارائه خدمات انرژی (اسکو)

به استناد (تبصره‌ی ۲) ماده‌ی (۱۳۴) قانون برنامه‌ی پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، و با توجه به بند ج ماده‌ی ۱ دستور العمل مذکور:

ارکان عقد اسکو عبارتند از:

الف) طرف‌های قرارداد: ۱) کارفرما ۲) شرکت ۳) مشاوره‌ی بهینه‌سازی انرژی" پایش و اندازه‌گیری و صحه‌گذاری"M&V[1]

ب) موضوع قرارداد: ۱) انجام کار ۲) مبلغ قرارداد (از محل صرفه‌جویی ناشی از کاهش مصرف انرژی)

اوصاف اسکو

۱- اسکو یک عقد است: بدون تردید یک عقد است و نیازمند حداقل دو اراده‌ی مستقل می‌باشد[2].

۲- اسکو عقدی لازم است: قرارداد اسکو عقدی لازم است. مطابق اصل لزوم قراردادها ماده‌ی ۲۱۹ ق.م: زیرا عقودی که بر طبق قانون واقع شده باشد بین متعاملان و قائم مقام آن‌ها لازم الاتباع است مگر این‌که با رضایت طرفین اقاله (تفاسخ) یا به علت قانونی فسخ شود. و هم‌چنین جهت فسخ عقود لازم به‌موجب قانون مبنای آن‌ها قاعده لاضرر است خیارات فسخ (ماده‌ی ۳۹۶ ق.م.) لزوم و جواز عقود ناشی از مصلحتی است که در دل پیمان میان طرفین نهفته است بدین توضیح که، اصولاً اگر لزوم عقد به نفع و به مصلحت هر دو طرف عقد باشد، باید عقد را لازم شمرد. برعکس، اگر تنها لزوم عقد به نفع یکی از طرفین باشد، عقد را باید جایز دانست این نفع یا مصلحت را می‌توان در قصد مبادله‌ی دو مورد معامله جستجو کرد. به بیان دیگر، در عقد معوض که دارای دو مورد معامله می‌باشد، لزوم عقد به سود طرفین است. لزوم دادن عوض متقابل، تعهد و التزامی است که بر عهده‌ی هر یک از طرفین است. چنین تعهد متقابلی ایجاب می‌کند که یکی از طرفین عقد نتواند به راحتی پیمان را بر هم زند و تعهد خود را ساقط کند،

1- Measurement and Verification

۲- بنده‌ی ماده‌ی ۱ دستورالعمل اصلاح الگوی مصرف انرژی قرارداد خدمات انرژی را تعریف می‌کند: «قراردادی که بین کارفرما و شرکت منعقد می‌شود و براساس آن، شرکت انجام صرفه‌جویی در مصرف انرژی با حفظ و عدم کاهش بهره‌مندی قبلی را در قبال کارفرما به عهده می‌گیرد.»

زیرا با جایز دانستن این قرارداد، هر یک از طرفین می‌توانند با بر هم زدن آن، حق طرف مقابل را نادیده گرفته و تعهد خود را بر هم زنند، در حالی که عقد چنین اقتضائی را ندارد.

۳- اسکو عقدی موقت است: در آئین نامه‌ی فعالیت شرکت‌های خدمات انرژی در مورد مدت این قرارداد سکوت اختیار کرده، ولی آغاز قرارداد پس از تاریخ و ابلاغ قرارداد به طرفین شروع و پس از به پایان رسیدن تعهدات به طور کامل و به نحو مطلوب در دوره‌های زمانی پیش‌بینی شده در قرارداد و هم‌چنین پرداخت سود و اصل سرمایه و سایر هزینه‌های شرکت، مدت قراداد پایان می‌پذیرد. شرکت‌های اسکو علاوه بر صرف هزینه برای تأمین تجهیزات، پس از نصب و راه اندازی آن‌ها نیز می‌بایست به صورت ادواری هزینه‌های خدمات پشتیبانی را متحمل شوند تا متقاضی و طرف قرارداد خدمات انرژی با حفظ آسایش و رضایت‌مندی، شاهد کاهش مصرف انرژی و هزینه‌های مربوطه باشد. عوامل فوق سبب می‌شود تا دوره‌ی بازگشت سرمایه گذاری مهم‌ترین عامل فعالیت شرکت‌های خدمات انرژی تلقی شود.

۴- اسکو عقدی مغابنه‌ای است: در قرارداد اسکو، شرکت خدمات انرژی درآمدی را که می‌خواهد کسب کند از محل ذخیره‌سازی و کاهش مصرف انرژی است، بنابراین به‌طور مستقیم چنان‌چه هزینه‌های سرمایه‌گذاری شده از سوی شرکت‌های خدمات انرژی منجر به بهینه‌سازی نشود، پولی از مشتری دریافت نمی‌کند. در این روش شرکت‌های اسکو برای دسترسی به منافع مادی‌جویی در طی مدت قرارداد، مجبور به استفاده از تمامی پتانسیل‌های موجود برای دستیابی به حداکثر میزان صرفه جویی در مصرف انرژی و بیش‌ترین کاهش هزینه‌ی آن به منظور افزایش سهم خود می‌باشند.

۵- اسکو عقدی رضائی است: عقد اصولاً با تراضی واقع می‌شود و تشریفات خاص نیاز ندارد و دو طرف آن ناگزیر از به‌کار بردن واژه‌های معین نیستند. البته در عقد اسکو اگر یکی از طرفین قرارداد شرکت دولتی باشد عقد با انجام تشریفات مناقصات می‌باشد.

۶- اسکو عقدی معوض است: قراردادهای شرکت‌های خدمات انرژی، مبلغ ثابت و مشخصی ندارد بلکه میزان پرداخت به شرکت، به میزان صرفه‌جویی حاصل شده بستگی دارد. به‌منظور تعیین سهم شرکت، میزان مصرف انرژی با روش‌های مناسب و دستگاه‌های اندازه‌گیری، مشخص می‌شود. بازپرداخت هزینه‌های این پروژه‌ها از محل صرفه‌جویی ایجاد شده به شیوه‌های مختلف انجام می‌گیرد. مهم‌ترین شیوه‌های بازپرداخت شامل، بازپرداخت به‌صورت درصدی از تقلیل هزینه تا هنگام بازپرداخت کل مطالبات، توافق بازپرداخت سریع که در آن شرکت خدمات انرژی همه‌ی منافع حاصل از

صرفه‌جویی در هزینه‌ها را تا وصول مطالبات خود دریافت می‌کند و بازپرداخت براساس اقساط ماهیانه است.

۷- اسکو عقدی عهدی است: زیرا تعهد و التزام به عنوان اثر اصلی عقد اسکو است. با توجه به ساختار قراردادهای خدمات انرژی و ارتباط مستقیم منافع مادی قرارداد با عملکرد شرکت، شرکت‌ها ملزم به رعایت و یا سازگاری با کلیه مواردی هستند که به هر شکل منجر به دسترسی به حداکثر میزان صرفه‌جویی در مصرف انرژی ساختمان شوند.

جدول ۳- نتایج حاصل از بررسی اوصاف، ارکان و ماهیت و جایگاه حقوقی عقود

انواع عقود		اسکو	جعاله	حق العمل کاری	اجاره‌ی اشخاص
اوصاف عقود	لازم	اصل لزوم قراردادها ماده‌ی ۲۱۹ق.م	جایز است	در قانون تجارت سکوت کرده ولی با استناد به اصل لزوم قراردادها ماده‌ی ۲۱۹ق.م	√
	موقت	√	√	√	√
	مغانبه‌ای	√	مسامحه‌ای	√	√
	رضائی	اصولاً رضایی	√	√	اصولاً رضایی
	معوض		√	√	√
	عهدی	تعهد به نتیجه	√	√	اصولاً عهدی و تعهد به وسیله
ارکان عقود	طرفین قرارداد	۱) کارفرما	۱) عامل	۱) آمر	۱) مستاجر
		۲) شرکت خدمات انرژی	۲) جاعل	۲) حق العمل کار	۲) اجیر
	موضوع قرارداد	۱) انجام کار	۱) انجام عمل	۱) انجام کار	۱) انجام کار
		۲) مبلغ قرارداد	۲) جعل	۲) حق العمل	۲) پرداخت اجرت
نوع عقد	عقود معین		√	√	√
	عقود نامعین	√			

۸- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

الف- فرصت‌ها و چشم‌اندازها

خوشبختانه قوانین و مصوبه‌های کلان زیادی در راستای شکل‌گیری شرکت‌های خدمات انرژی وجود دارد، در ماده‌ی ۱۷ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی به منظور حمایت از شرکت‌های خدمات انرژی هیأت وزیران موظف شده است، آیین‌نامه‌های لازم را به طریقی که انگیزه کافی برای تشکیل و توسعه این گونه شرکت‌ها و خدمات مربوط به آن‌ها در کشور به وجود آید، حداکثر ظرف شش‌ماه پس از تصویب این قانون به تصویب برساند. منابع و اعتبارات مالی برای اجرای این ماده از محل مواد ۶۲ و ۷۳ قانون اصلاح الگوی مصرف در نظر گرفته شده است. هم‌چنین به‌گونه‌ای تبصره‌ی ۲ ماده‌ی ۱۳۴ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه در راستای فعالیت این شرکت‌ها می‌باشد. مطابق با بند الف ماده‌ی ۸ قانون هدفمندی یارانه‌ها دولت مکلف به سرمایه‌گذاری جهت بهینه‌سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه‌جویی و رعایت الگوی مصرف از طریق کمک‌های بلاعوض، یا یارانه‌ی سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده می‌باشد.

۱- تقاضای جهانی برای انرژی اولیه در حال افزایش است و در سال ۲۰۳۰ تقاضا برای نفت و گاز در مقایسه با سایر انرژی‌ها، بیش‌تر است. انتشار دی اکسید کربن نیز روند افزایشی را طی خواهد کرد و این به دلیل تقاضای بالاتر سوخت‌های فسیلی در سال ۲۰۳۰ امری بدیهی می‌باشد. سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و انرژی هسته‌ای، گسترش امکانات تحقیق و توسعه‌ی تکنولوژی در زمینه‌ی انرژی‌های نو، بهینه‌سازی سیستم‌های مصرف کننده‌ی انرژی و گسترش فرهنگ صرفه‌جویی، می‌تواند از گام‌های مهم برای کاهش تقاضای سوخت‌های فسیلی و آلودگی محیط زیست، در آینده باشد.

۲- کشور ایران از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین کشورهای دارای منابع انرژی دنیا می‌باشد. تراز عرضه و تقاضای انرژی در کشور و هم‌چنین شاخص شدت انرژی ایران نشان دهنده‌ی این است که حامل‌های انرژی در کشور به‌صورتی کارا استفاده نمی‌شوند.

۳- آمار مصرف انرژی در بخش صنایع کشور نشان دهنده‌ی انحراف شدید از استاندارد و شدت مصرف بالای صنایع در مقایسه با معیارهای بین‌المللی است. دلیل اصلی این امر نیز در نبود حساسیت لازم برروی مصرف انرژی، عدم وجود نظارت، یارانه‌های پرداختی و نبود سیاست‌های تعیین‌کننده در این موضوع می‌باشد. تجربیات